

**MỘT SỐ VẤN ĐỀ VỀ
NHÂN THÂN VÀ TÀI SẢN
CỦA NGƯỜI CHUYỂN
ĐỔI GIỚI TÍNH**

LS.TS. TRƯƠNG HỒNG QUANG
Đoàn Luật sư thành phố Hà Nội

Nội dung chính

1. Bản dạng giới, người chuyển giới và người CĐGT
2. Các trường hợp công nhận người CĐGT
3. Một số vấn đề về nhân thân, tài sản của NCĐGT tại Việt Nam
4. Giải pháp lập pháp tổng thể

1. BẢN DẠNG GIỚI, NGƯỜI CHUYỂN GIỚI VÀ NGƯỜI CHUYỂN ĐỔI GIỚI TÍNH

BẢN DẠNG GIỚI

Một người tự nhận (theo ý thức cá nhân - *personal sense*) mình mang một giới tính nào (có thể giống hoặc khác với giới tính sinh học khi được sinh ra).

Các xu hướng bản dạng giới là điều tự nhiên của xã hội.

NGƯỜI CHUYỂN GIỚI

Chuyển giới là một khái niệm rất rộng, bao trùm (dù có can thiệp y học hay không vẫn là NCG).

NCG: Một người tự nhận diện mình mang giới tính khác với giới tính sinh học khi được sinh ra.

NGƯỜI CHUYỂN ĐỔI GIỚI TÍNH

Sau khi can thiệp y học, người chuyển giới được gọi với một khái niệm đầy đủ hơn là “người chuyển đổi giới tính” (*transsexual*).

CĐGT hoàn chỉnh: Can thiệp y học + Công nhận GT về mặt pháp lý.

**2. CÁC TRƯỜNG
HỢP CÔNG NHẬN
NGƯỜI CHUYÊN
ĐỔI GIỚI TÍNH**

02 BIỆN PHÁP CƠ BẢN ĐỂ CAN THIỆP CHUYỂN ĐỔI GIỚI TÍNH

Điều trị Hormone (hóc-môn) trong một khoảng thời gian nhất định.

- Liệu pháp hoóc-môn nữ hóa/nam hóa - là một can thiệp y khoa nhằm gây ra những thay đổi nữ-hóa hoặc nam-hóa trên cơ thể người bằng cách sử dụng các chất nội tiết tố có nguồn gốc ngoại sinh
- Tiêu chuẩn điều trị; thay đổi sinh lý và cơ thể; rủi ro.

Phẫu thuật

- Can thiệp phẫu thuật - đặc biệt là phẫu thuật tạo hình cơ quan sinh dục - thường là bước sau cùng và được cân nhắc thận trọng nhất trong quá trình điều trị chứng Phiền muộn giới.
- Tiêu chuẩn điều trị; thay đổi sinh lý và cơ thể; rủi ro; yếu tố quan trọng nhất của quá trình CDGT (cơ quan sinh dục, sinh sản, hóc môn); điều trị hóc-môn/phẫu thuật ngược cũng có ưu điểm.

CÁC TRƯỜNG HỢP CÔNG NHẬN CĐGT TRÊN THẾ GIỚI

(1) Không can thiệp y học: Người có mong muốn CĐGT không cần có can thiệp về y học mà chỉ cần nộp đơn lên cơ quan có thẩm quyền ghi rõ nguyện vọng là có mong muốn được xác nhận là người CĐGT cùng Bản xác nhận có mong muốn CĐGT của chuyên gia tư vấn tâm lý.

(2) Có can thiệp y học: Có thể can thiệp 01 phần (điều trị hóc-môn/phẫu thuật ngực/phẫu thuật cơ quan sinh dục và cơ quan sinh sản) hoặc can thiệp toàn bộ (ngực, cơ quan sinh dục và cơ quan sinh sản, không bắt buộc phải điều trị hóc-môn).

**3. MỘT SỐ VẤN ĐỀ
VỀ NHÂN THÂN, TÀI
SẢN CỦA NGƯỜI
CHUYỂN ĐỔI GIỚI
TÍNH TẠI VIỆT NAM**

CONTENT

KHÁI QUÁT CHUNG

1. Các quan hệ nhân thân, tài sản về cơ bản đều giống nhau đối với tất cả các trường hợp can thiệp/không can thiệp y học. Can thiệp y học một phần có thêm một số đặc thù riêng.
2. Các quan hệ nhân thân, tài sản chịu sự tác động khi công nhận CDGT: Tư vấn tâm lý, pháp lý, y tế trước khi CDGT; Chăm sóc y tế, sức khỏe trước và sau khi can thiệp y học; Công nhận giới tính mới; Giấy khai sinh (và các giấy tờ khác); Thay đổi họ, tên; Hợp đồng, sở hữu, thừa kế; Hôn nhân và Gia đình; Một số quan hệ khác (lao động, an sinh xã hội, nghĩa vụ quân sự, khám người/xét người, tạm giam, tạm giữ; chấp hành hình phạt tù; văn hóa, thể thao...).

CONTENT

QUAN HỆ NHÂN THÂN: THAY ĐỔI HỘ TỊCH

1. Văn bản về CDGT cần có quy định: Cơ quan có thẩm quyền + Thủ tục công nhận GT mới.
2. Sau khi được công nhận GT mới -> Ghi vào Sổ hộ tịch -> Cấp bản sao Giấy khai sinh từ Sổ. GKS là giấy tờ hộ tịch gốc.
3. Các giấy tờ cá nhân khác:
  - Cần nhắc y/c phải thay đổi một số giấy tờ, thông tin.
  - Các giấy tờ khác: Giữ nguyên, nếu có nhu cầu thay đổi, đính chính -> yêu cầu cơ quan đã cấp.
  - Tiếp tục rà soát các giấy tờ, PL hiện hành có bắt buộc thay đổi/cấp lại khi thay đổi GT? -> PA lập pháp cụ thể.
  - PA khác: QĐ công nhận GT/GKS kèm theo giấy tờ cũ khi thực hiện thủ tục có liên quan.

CONTENT

QUAN HỆ NHÂN THÂN: THAY ĐỔI HỌ, TÊN

1. Đổi họ: Áp dụng chung cho mọi công dân (điều kiện, thủ tục: Điều 27, 37 BLDS 2015 + PL hộ tịch);
  2. Đổi tên (gồm cả chữ đệm): Văn bản quy định về CĐGT chỉ cần quy định người đã được công nhận CĐGT có quyền đổi tên (bao gồm cả chữ đệm) để phù hợp hơn với giới tính mới. Điều kiện, quy trình, thủ tục (Điều 28 BLDS 2015; Điều 26, 45, 46, 47 Luật Hộ tịch 2014...).
- => Sau khi được thay đổi họ, tên (bao gồm cả chữ đệm), người CĐGT hoàn toàn có quyền đề nghị ghi vào Sổ hộ tịch và cấp bản sao Giấy khai sinh theo thông tin thay đổi đã được ghi.

CONTENT

QUAN HỆ TÀI SẢN

1. Quan hệ hợp đồng: CĐGT không phải là căn cứ làm chấm dứt HĐ theo BLDS 2015. Thực tế cũng có trường hợp GT mới ảnh hưởng đến Hợp đồng đã ký kết -> trách nhiệm dân sự -> VB về CĐGT không điều chỉnh.
2. Quan hệ sở hữu: Việc thay đổi, đính chính các giấy tờ xác nhận tư cách sở hữu tài sản (hoặc ít nhất có giấy tờ có giá trị pháp lý kèm theo về việc thay đổi giới tính) là cần thiết.
3. Quan hệ thừa kế: (i) CĐGT trước khi người lập di chúc chết -> cân nhắc quyền hưởng di sản; (ii) CĐGT sau khi người lập di chúc chết -> không ảnh hưởng quyền hưởng di sản. -> Pháp luật dân sự + VB về CĐGT.

CONTENT

QUAN HỆ HÔN NHÂN VÀ GIA ĐÌNH

1. Quyền kết hôn: Độ tuổi kết hôn (không ảnh hưởng, theo GT mới); Giới tính của cặp vợ-chồng (độc thân? + cân nhắc khi can thiệp y học 1 phần và kết hôn (tuy khác giới về giấy tờ nhưng cơ thể có đặc điểm cùng giới));
  2. Quan hệ với vợ/chồng: Độc thân khi CĐGT?
  3. Quan hệ với con: Con có trước khi CĐGT và con có sau khi CĐGT? Không có con, triệt sản?
  4. Quan về con cái: Con đẻ, Sinh con theo phương pháp khoa học, Nhận con nuôi?
- ⇒ Cần điều chỉnh cụ thể hơn vấn đề 2, 3.

CONTENT

MỘT SỐ QUAN HỆ KHÁC:

1. Lao động, an sinh xã hội: Quyền lao động; Chế độ thai sản, nghỉ ngơi (mỗi hình thức can thiệp y học khác nhau sẽ có đặc thù); Quyền, trách nhiệm của người sử dụng lao động; Độ tuổi nghỉ hưu (theo GT mới, không hồi tố với người đã nghỉ hưu)...

=> *Cần có quy định cụ thể cho người CĐGT.*

2. Thực hiện Nghĩa vụ quân sự; Khám người/Xét người theo thủ tục hành chính, tổ tụng hình sự; Tạm giữ, tạm giam, chấp hành án phạt tù...

=> *Cần có quy định cụ thể cho người CĐGT.*

**4. GIẢI PHÁP LẬP
PHÁP TỔNG THỂ**

CONTENT

QUY ĐỊNH QUYỀN, NGHĨA VỤ CỦA NGƯỜI CĐGT SAU KHI ĐƯỢC CÔNG NHẬN GIỚI TÍNH MỚI NHƯ THẾ NÀO?

1. Rà soát tổng thể văn bản pháp luật có liên quan đến quyền, nghĩa vụ của người CĐGT và phân loại thành các nhóm: (i) Các văn bản không cần thiết phải sửa đổi, bổ sung; (ii) Các văn bản cần thiết phải sửa đổi, bổ sung và văn bản quy định về CĐGT cần có một số quy định nguyên tắc chung để góp phần bảo đảm hơn các quyền, nghĩa vụ của người CĐGT; (iii) Các văn bản cần phải được sửa đổi, bổ sung, văn bản quy định về CĐGT không cần quy định.

CONTENT

QUY ĐỊNH QUYỀN, NGHĨA VỤ CỦA NGƯỜI CĐGT SAU KHI ĐƯỢC CÔNG NHẬN GIỚI TÍNH MỚI NHƯ THẾ NÀO?

2. Riêng đối với các VBPL có liên quan cần sửa đổi, bổ sung:

(i) Trường hợp số lượng văn bản cần sửa đổi, bổ sung không quá nhiều thì có thể xử lý ngay trong văn bản quy định về CĐGT tại Điều khoản chuyển tiếp, không cần phải chờ các luật khác sửa đổi, bổ sung. Ưu điểm của phương án này là có thể quy định ngay trong văn bản quy định về CĐGT và cơ sở pháp lý để ban hành một luật sửa các luật khác đã có (Điều 12 của Luật Ban hành văn bản quy phạm pháp luật năm 2015, sửa đổi, bổ sung năm 2020), theo đó có thể áp dụng trường hợp “*Nội dung sửa đổi, bổ sung, thay thế, bãi bỏ có liên quan chặt chẽ với nhau để bảo đảm tính đồng bộ, thống nhất với văn bản mới được ban hành*”. Tuy nhiên, ưu điểm này cũng là hạn chế bởi dù đã có cơ sở pháp lý nhưng hình thức một luật sửa nhiều luật trong trong tế cũng rất hạn chế bởi nếu không cẩn thận có thể làm cho hệ thống pháp luật phức tạp và rối.

CONTENT

QUY ĐỊNH QUYỀN, NGHĨA VỤ CỦA NGƯỜI CĐGT SAU KHI ĐƯỢC CÔNG NHẬN GIỚI TÍNH MỚI NHƯ THẾ NÀO?

2. Riêng đối với các VBPL có liên quan cần sửa đổi, bổ sung:

(ii) Trường hợp số lượng văn bản cần sửa đổi, bổ sung là nhiều:

- PA1: Đề nghị ban hành 01 văn bản riêng để sửa đổi nhiều văn bản. Ưu điểm và hạn chế tương tự như trường hợp (1).

- PA2: Ban hành văn bản quy định về CĐGT, sau đó các văn bản có liên quan sẽ tiến hành sửa đổi, bổ sung. Ưu điểm: Trong một số trường hợp có thể bảo đảm tính thống nhất, minh bạch của hệ thống pháp luật. Nhược điểm: Thời gian để người CĐGT được thụ hưởng, thực hiện các quyền, nghĩa vụ có liên quan sẽ bị kéo dài hơn.

CONCLUSION

1. Mức độ can thiệp y học để công nhận NCG ảnh hưởng đến việc lựa chọn giải pháp quy định một số quyền, nghĩa vụ của NCG sau khi được công nhận giới tính mới. Nếu can thiệp y học thì mức độ can thiệp một phần sẽ đặt ra nhiều vấn đề pháp lý, xã hội... cần giải quyết nhiều hơn so với mức độ can thiệp 100%. Trong khi đó, mức độ can thiệp 100% hoặc ít nhất can thiệp phẫu thuật cơ quan sinh dục (gồm cả cơ quan sinh sản bên trong của người chuyển giới nam) là phù hợp với bản chất của hoạt động CĐGT hơn cả.
2. Việc lựa chọn mức độ can thiệp y tế để công nhận và việc thiết kế các quy định về quyền, nghĩa vụ của người CĐGT cần cố gắng bảo đảm tối đa sự đồng bộ, thống nhất trong hệ thống pháp luật cũng như tránh gây xáo trộn quá nhiều các quan hệ xã hội đã có trước khi CĐGT. Trong bối cảnh hiện tại, việc soạn thảo Văn bản quy định về CĐGT nên có những bước đi chắc chắn, phù hợp để có thể tạo sự đồng thuận bởi nhận thức, quan điểm về vấn đề này còn rất khác nhau, chịu sự chi phối của nhiều yếu tố đặc thù.

CONCLUSION

3. Cho dù công nhận CDGT có can thiệp y học hay không can thiệp y học thì cơ sở để quyết định các quyền, nghĩa vụ có liên quan chủ yếu vẫn phải xuất phát từ giới tính mới đã được công nhận. Khi đã chấp nhận CDGT, công nhận giới tính mới thì về cơ bản phải được đối xử với tư cách của giới tính mới. Chỉ có một số trường hợp đặc thù riêng biệt.

4. Văn bản quy định về CDGT nên cân nhắc trong việc thiết kế và lựa chọn giải pháp về mức độ can thiệp y học. Đó có thể là can thiệp y học một phần và nên ưu tiên phương can thiệp phẫu thuật toàn bộ cơ quan sinh dục và cơ quan sinh sản bên trong có liên quan (của người chuyển giới nam). Điều này không chỉ giảm thiểu các vấn đề pháp lý phát sinh trong giai đoạn hiện nay mà cũng có ý nghĩa góp phần bảo đảm sức khỏe của người CDGT về lâu dài. Hơn nữa, nếu người chuyển giới nữ khi phẫu thuật cơ quan sinh dục đương nhiên đồng thời phải phẫu thuật cả cơ quan sinh sản bên ngoài (tinh hoàn, ống dẫn tinh, bìu) nhưng nếu người chuyển giới nam được giữ lại cơ quan buồng trứng, tử cung (bên trong) sẽ là một điều không công bằng ngay trong chính biện pháp can thiệp CDGT. Vấn đề con cái có thể xử lý bằng việc lưu trữ trứng, tinh trùng, mở rộng phạm vi hoạt động mang thai hộ...

Thank you

Truong Hong Quang, PhD, Lawyer

hq8710@gmail.com